جمعية خدمة المحتوى
الإسلامي باللغات

مختصری در شیوه‌ی ادای حج

المُخْتَصَرُ فِي صِفَةِ العُمْرَةِ وَأَحْكَامِهَا | فارسي | فارسی

کمیتهٔ علمی جمعیت خدمت محتوای اسلامی به زبان های گوناگون

المُخْتَصَرُ فِي صِفَةِ العُمْرَةِ وَأَحْكَامِهَا

مختصری در شیوه‌ی ادای عمره

اللَّجْنَةُ العِلْمِيَّةُ
بِجَمْعِيَّةِ خِدْمَةِ المُحْتَوَى الإِسْلَامِيِّ بِاللُّغَاتِ

کمیتهٔ علمی جمعیت خدمت محتوای اسلامی به زبان های گوناگون

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

مختصری در شیوه‌ی ادای عمره

حمد و ستایش مخصوص خداوندی است که پروردگار جهانیان است و درود و سلام بر پیامبرمان محمد و بر همه‌ی آل و اصحابشان باد.

اما بعد:

آنچه در پیش رو دارید رساله‌ای مختصر در مورد چگونگی عمره و احکام و آداب آن است که تلاش کردیم که بیشترین نکاتی که عمره گزار به آن نیاز دارد را بیان کنیم.

از خداوند می‌خواهیم آن را برای خود خالص گردانده و عموم مسلمانان را به‌وسیله‌ی آن سودمند سازد.

کمیتۀ علمی جمعیت خدمت محتوای اسلامی به زبان های گوناگون

***

دیباچه

اولا: شرط‌های قبول عبادت

عبادت نزد الله متعال پذیرفته نمی‌شود مگر با دو شرط:

اخلاص، یعنی اینکه هدفش خشنودی الله و آخرت باشد، خداوند می‌فرماید:

﴿وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ...﴾

(و آنان فرمان نیافتند جز اینکه خداوند را بپرستند در حالی که دین خود را برای او خالص گردانند)[1]. [البینة: ۵]

و پیامبر صلی الله علیه و سلم می‌فرماید: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى». «همانا کارها به نیت‌ها وابسته است و هر کس همان چیزی را که نیت کرده حاصل خواهد کرد».[2]

---

[1] یعنی: به سوی او و عبادتش روی آورده و از هرچه غیر اوست روی گردانند. تفسیر سعدی (ص ۵۳۸)

[2] به روایت بخاری (۱)، و مسلم (۱۹۰۲).

پیروی از پیامبر از نظر قولی و عملی؛ پیامبر صلی الله علیه و سلم فرمودند: «مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ فَهُوَ رَدٌّ» هر کس در امر (دین) ما چیز جدیدی را بیاورد که در آن نیست، آن [کار] مردود است.[1] و در روایت مسلم (۱۷۱۸): «مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ». «هر کس کاری کند که امر (دین) ما بر آن نیست، پس آن کار مردود است».[2]

***

ثانیا: حکم یادگیری چگونگی انجام عمره و احکام آن

برای کسی که می‌خواهد الله تعالی را با عبادتی پرستش کند، لازم است که روش پیامبر صلی الله علیه و سلم را برای انجام آن بیاموزد تا عملش مطابق با سنت باشد. و پیامبر صلی الله علیه و سلم مردم را به پیروی و هدایت از سنتش ترغیب می‌کرد؛ چنانکه مالک

[1] به روایت بخاری (۲۶۹۷)، و مسلم (۱۷۱۸).

[2] به روایت مسلم (۱۷۱۸).

بن حویرث رضی الله عنه روایت کرده است که رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمودند: «صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي». «همانگونه که می‌بینید من نماز می‌گزارم، نماز بگزارید».[1]

از جابر رضی الله عنه روایت است که گفت: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ يَرْمِي عَلَى رَاحِلَتِهِ يَوْمَ النَّحْرِ وَيَقُولُ: لِتَأْخُذُوا مَنَاسِكَكُمْ، فَإِنِّي لَا أَدْرِي لَعَلِّي لَا أَحُجُّ بَعْدَ حَجَّتِي هَذِهِ». «پیامبر صلی الله علیه و سلم را دیدم که در روز عید قربان بر مرکب خود جمره را سنگ می زدند و می‌فرمودند: مناسک خود را از من بیاموزید؛ زیرا نمی‌دانم شاید بعد از این حج، دیگر حجی بجا نیاورم».[2]

***

[1] امام بخاری به شماره (۶۰۰۸).

[2] امام مسلم به شماره (۱۲۹۷) روایت کرده است.

سوم: فضیلت عمره

عمره دو فضیلت دارد: عام و خاص

اما عام:

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمودند: «الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةَ». «عمره تا عمره‌ی [دیگر] کفاره‌ای برای آنچه است که بین آن دو رخ داده، و حج قبول شده پاداشی جز بهشت ندارد».[1]

از عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمود: «تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ، فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الْكِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ وَالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَيْسَ لِلْحَجِّ الْمَبْرُورِ ثَوَابٌ إِلا الْجَنَّةُ». «پیوسته حج و عمره را بجا آورید؛ زیرا این دو فقر و گناهان را از بین می‌برند همان‌گونه که کوره آهن، طلا و نقره را از ناخالصی‌ها پاک می‌کند و حج قبول شده

[1] امام بخاری به شماره (۱۷۷۳)، وامام مسلم به شماره (۱۳۴۹) روایت کرده اند.

پاداشی جز بهشت ندارد»[۲۱]

و اما خاص در رمضان: از ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که پیامبر صلی الله علیه و سلم فرمودند: «عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَقْضِي حَجَّةً مَعِي». «عمره در ماه رمضان برابر با حج با من است»[۳]

***

چگونگی انجام عمره

اولاً: احکام میقات‌ها

میقات‌ها: همان مکان‌هایی است که پیامبر صلی الله علیه و سلم آن‌ها را تعیین کرده تا کسی که خواهان حج یا عمره است در این مکان‌ها احرام ببندد.

پس هرکس از یکی از این میقات‌ها عبور کند در حالی که نیت حج یا عمره دارد، بر او واجب است که از همانجا احرام ببندد و

---

[۱] امام ترمذی به شماره (۸۱۰)، ونسایی به شماره (۲۶۳۱) روایت کرده اند.

[۲] موضع نار الحداد والصائغ. التمهید لابن عبد البر (۱۰۲/۱۵)

[۳] یعنی: پاداش حجی همراه با من را دارد، چنانکه در روایت دیگری آمده است.

بدون احرام از آن‌ها عبور نکند.

و کسی که از این میقات‌ها به مکه نزدیکتر باشد، میقاتش همان مکانش است؛ یعنی از همانجا برای حج و عمره احرام ببندد.

اما اهل مکه و کسانی که نیت احرام از آنجا را دارند: برای حج از مکه احرام می‌بندند، و اما برای عمره: به منطقه‌ی حلال (خارج از حرم) مانند تنعیم و نظایر آن می روند و از آنجا احرام می‌بندند.

و کسی که در هواپیما باشد، وقتی که هواپیما بر روی میقات قرار گرفت احرام می‌بندد. او باید آماده باشد و لباس احرام را پیش از رسیدن به موازات میقات بپوشد. پس هنگامی که در موازات میقات قرار گرفت فوراً نیت احرام بجا می‌آورد و تأخیر آن تا رسیدن به فرودگاه جایز نیست. او می‌تواند احتیاط کند و پیش از رسیدن به موازات میقات لبیک بگوید تا مبادا به دلیل سرعت هواپیما مکان لبیک را از دست بدهد.

دوماً: روش احرام بستن و احکام آن:

برای کسی که قصد احرام دارد، موارد زیر مشروعیت دارد:

غسل کردن، که سنت مؤکده در حق مردان و زنان است، حتی برای زنی که در حال حیض یا نفاس باشد.

خوشبوکردن سر و ریش خود با بهترین عطری که در دسترس دارد، از «عطر عود» یا دیگر عطور و ماندگاری آن پس از پوشش احرام ایرادی ندارد. اما برای زن جایز نیست که از خوشبوکننده‌ی بودار استفاده کند، تا اینکه مردان نامحرم آن را استشمام نکنند.

پوشیدن لباس احرام که عبارت از لنگ و جامه یا روپوش است، و سنت است که سفید و پاک یا نو باشند. و زن در هر لباسی که بخواهد احرام می‌بندد، به شرط آن که دارای زینت نباشد، اما از پوشیدن نقاب و دستکش اجتناب می‌کند و صورت و دستان خود را با چیز دیگری می‌پوشاند.

بستن احرام پس از نماز مشروعیت دارد، چه نماز فرض باشد یا مستحب، و این واجب نیست.

می‌گوید: «لبيك اللهم عمرة»، و اگر به نیابت از دیگری عمره می‌گزارد، می‌گوید: «لبيك اللهم عمرة از فلان».

اگر کسی که قصد بستن احرام را دارد، و ترس این را داشته باشد که چیزی مانع از کامل کردن مناسکش شود، مستحب است که هنگام ادای نیت احرام شرط بگذارد و بگوید: «لَبَّيكَ اللَّهُمَّ عُمرَة، وَإِنْ حَبَسَنِي حَابِسٌ فَمَحِلِّي حَيثُ حَبَسْتَنِي»، پس هرگاه شرط بگذارد و چیزی مانع از کامل کردن مناسکش شود، از احرام خارج می‌شود و چیزی بر او واجب نیست.

سپس بسیار لبیک می‌گوید: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لا شَرِيكَ لكَ لَبَّيْكَ، إنَّ الحَمْدَ والنِّعْمَةَ لكَ والمُلْكَ، لا شَرِيكَ لَكَ»، مرد صدایش را بلند می‌کند و همچنین زن، مادامی که در حضور مردان نامحرم نباشد. و شایسته است که محرم بسیار لبیک بگوید به ویژه هنگام تغییر حال و تغییر زمان، مانند آنکه به مکان مرتفعی بالا برود یا به زمین پستی پایین بیاید یا هنگام ظهور شب یا روز.[1]

[1] معنی قول انسان: (لبیک) یعنی اجابت تو ای پروردگار، بارها و بارها، و معنای آن: اجابت انسان از پروردگارش و پایبندی او به طاعتش است. "إن الحمد والنعمة لك والملك" الحمد: توصیف ستوده به کمال همراه با محبت و تعظیم است، و اگر تکرار شود، ثنا می‌شود. و النعمة: آن چیزی است که خداوند به بندگانش از دستیابی به نیازها

در هنگام عمره از بستن احرام تا شروع طواف، لبیک گفتن مشروعیت دارد.

بر مُحرم واجب است که از وقوع در چیزی از محظورات احرام پرهیز کند تا هنگامی که از احرام خارج شود.

سوماً: چگونگی انجام طواف

هنگامی که محرم وارد مسجد الحرام می‌شود، مستحب است که با پای راست وارد شود و دعای ورود به مسجد را بخواند، و از صحیح‌ترین آنچه در این باره وارد شده این است که بگوید: «اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» (پروردگارا درهای رحمت خود را بر من بگشای)، و این دعا را هنگام ورود به هر مسجدی می‌گوید و مختص به مسجد الحرام نیست.

پس چون بخواهد طواف را آغاز کند، لبیک را قطع می‌کند و

و دفع ناخوشنودی‌ها عنایت می‌کند، و قول او: (الملك) یعنی و ملک از آن توست، پس خداوند تبارک و تعالی تنها مالک است، و قول او: (لا شريك لك) یعنی هیچ‌کس در صفات کامل خداوند عز و جل از جمله انحصار او در ملک و خلق و تدبیر و الوهیت با او شریک نیست. مجموع فتاوی و رسائل العثیمین (۲۲/ ۹۶) با تلخیص.

اضطباع می‌نماید. اضطباع یعنی وسط ردای خود را زیر بغل راست خود قرار داده و هر دو طرف آن را روی شانه چپش قرار می‌دهد. پس چون طوافش تمام شد، ردایش را به حالت پیش از طواف برمی‌گرداند؛ زیرا محل اضطباع فقط طواف است.

سپس به سمت حجرالاسود می‌رود و با دست راستش آن را لمس می‌کند و می‌بوسد، و اگر امکان بوسیدن نبود، آن را با دست راست لمس کرده و دست خود را می‌بوسد، و اگر لمس کردن با دست ممکن نبود، با چیزی مانند عصا آن را لمس کرده و آن را می‌بوسد، و اگر این هم ممکن نبود، رو به حجرالاسود کرده و با دستش به آن اشاره می‌کند و دستش را نمی‌بوسد، و بهتر است که مزاحمتی برای مردم ایجاد نکند تا باعث اذیت کردن مردم شود یا از آنان اذیت ببیند.

و هنگام لمس یا اشاره به حجرالاسود می‌گوید: «الله اکبر».

سپس به سمت راستش حرکت می‌کند و کعبه را در سمت چپ خود قرار می‌دهد و چون به رکن یمانی رسید بدون بوسیدن آن را لمس می‌کند و اگر [به سبب ازدحام] امکانش نبود برای این کار عرصه را بر دیگران تنگ نمی‌کند و به سمت آن اشاره نمی‌کند.

و بین رکن یمانی و حجرالاسود می‌گوید: (...رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ).

و هرگاه از حجرالاسود عبور می‌کند، با دست به آن اشاره کرده و می‌گوید: (الله اکبر).

و در بقیه‌ی طوافش هر ذکر و دعایی که دوست دارد می‌گوید و هر چه از قرآن که دوست دارد قرائت می‌کند.

و سنت این است که فقط در سه دور نخست رمل کند، و رمل: شتابان راه رفتن همراه با نزدیک بودن گام‌ها است، اما در چهار دور باقی مانده رمل کردن نیست، بلکه طبق همان عادت خودش راه می‌رود.

پس چون طوافش را کامل کرد به سوی مقام ابراهیم می‌رود و این آیه را می‌خواند:

﴿...وَٱتَّخِذُواْ مِن مَّقَامِ إِبۡرَٰهِـۧمَ مُصَلًّى...﴾ یعنی: (و از مقام ابراهیم، جایی برای نماز اتخاذ کنید). [البقرة: ۱۲۵] سپس در صورت امکان دو رکعت در پشت مقام ابراهیم می‌خواند، و اگر امکان نداشت در

هر جای مسجد آن را می‌خواند. در رکعت اول پس از سوره‌ی فاتحه:

﴿قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡكَٰفِرُونَ ١﴾ [الكافرون:١]

و در رکعت دوم پس از فاتحه، سوره‌ی:

﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ١﴾ [الإخلاص: ١]

چهارم: چگونگی انجام سعی

چون طواف و دو رکعت آن را به پایان رساند، به سوی مَسعیٰ (محل انجام سعی) می‌رود و چون به صفا نزدیک شد این آیه را می‌خواند:

﴿إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلۡمَرۡوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ...﴾ یعنی: (همانا صفا و مروه از شعایر خداوند متعال هستند). [البقرة: ١٥٨]. سپس بگوید: «آغاز می‌کنم با آنچه الله آغاز نموده است». «أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللهُ بِهِ». «شروع می‌کنم با آنچه خداوند آغاز کرده است»[1].

سپس بر روی صفا می‌رود تا آنکه کعبه یا جهت آن را ببیند،

[1] امام مسلم به شماره (١٢١٨) روایت کرده است.

آنگاه رو به قبله کرده و توحید الله را گفته و تکبیر می‌گوید و می‌گوید: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِيْرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ ٱلأَحْزَابَ وَحْدَهُ»، این را سه مرتبه تکرار می‌کند و در بین آن دعا می‌کند. «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ»، ثُمَّ دَعَا بَيْنَ ذَلِكَ. قَالَ مِثْلَ هَذَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. «هیچ معبود به حقی جز الله نیست، او تنهاست و شریک ندارد، سلطنت و ستایش برای اوست، و او بر هر چیزی قادر است، هیچ معبود به حقی جز الله نیست، او وعده‌اش را تحقق بخشید، بنده‌اش را یاری کرد و گروه‌ها را به تنهایی شکست داد». سپس دعا کرد و این را سه بار تکرار کرد.

سپس پیاده از صفا پایین آمده به سوی مروه می رود و چون به نشانه‌ی سبزرنگ رسید سریعتر هروله می‌کند، و چون به نشانه‌ی سبزرنگ دوم رسید به مانند راه رفتن عادی‌اش راه می‌رود، و برای زنان دویدن سریع مشروعیت ندارد.

و هنگامی که به مروه رسید، برای او مشروعیت دارد که همان کاری را که بر روی صفا انجام داده بود، انجام دهد (بند شماره ۲).

سپس پیاده از مروه پایین آمده به سوی صفا رهسپار می‌شود و چون به نشانه‌ی سبزرنگ رسید به سرعت می‌دود، و چون به نشانه‌ی سبزرنگ دوم رسید به مانند راه رفتن عادی‌اش راه می‌رود.

و به همین ترتیب تا هفت دور کامل شود، هر بار رفتن از صفا به مروه یک دور است و بازگشت از مروه به صفا نیز یک دور دیگر حساب می‌شود.

و در هنگام سعی هر ذکر و دعایی که دوست دارد می‌گوید و هر چه از قرآن که دوست دارد تلاوت می‌کند.

پنجم: چگونگی تراشیدن سر و کوتاه کردن آن:

و چون معتمر طواف و سعی خود را به پایان رساند، بر او واجب است که اگر مرد است موهای سرش را بتراشد یا کوتاه کند، و سنت آن است که تراشیدن یا کوتاه کردن شامل همه‌ی اطراف سر باشد.

و تراشیدن بهتر از کوتاه کردن است، مگر آنکه وقت حج نزدیک باشد و زمان برای روییدن موی سر نباشد که در این صورت کوتاه کردن بهتر است.

و اما زن از اطراف موهایش به اندازه‌ی یک بند انگشت کوتاه می‌کند.

ممنوعات احرام

ممنوعات احرام عبارتند از:

تراشیدن یا کوتاه کردن یا کندن موی بدن، از هر قسمتی که باشد.

کوتاه کردن تمام یا برخی از ناخن‌های انگشتان پاها یا دستان.

پوشاندن سر با آنچه دارای تماس با سر باشد، مانند کلاه، غتره‌ی عربی، عمامه، گذاشتن رداء بر سر، یا گذاشتن دستمال، پتو، کارتن یا هر چیز دیگری که به قصد پوشاندن سر استفاده می‌شود. و این حکم خاص به مردان است و شامل زنان نمی‌شود.

پوشیدن لباس‌های معمولی دوخته شده به اندازه‌ی بدن؛ به شکل

عادی آن، مانند: لباس دوخته شده، شلوار، پیراهن، جوراب و دستکش. و این خاص به مردان است نه زنان؛ زیرا زنان تنها از:

پوشیدن نقاب یا برقع یا روپوش مشابه نقاب، [خود داری کنند] و واجب است که در برابر مردان نامحرم صورت خود را با پوشش معمول صورت بپوشاند؛ حتی اگر پوشش به صورتش برخورد کند، و مشروع نیست که برای جلوگیری از تماس پوشش با صورت، سربند یا چیزی شبیه به آن بر سر بگذارد؛ زیرا دلیلی بر مشروعیت آن وجود ندارد.

پوشیدن دستکش در دستانش، و واجب است که دستان خود را در برابر مردان بیگانه با قراردادن آنها در داخل عبایش بپوشاند.

استفاده از خوشبویی بر بدن یا لباس احرام.

شکار بیابانی و کشتن آن، یا مجرد شکارکردن، اگرچه آن را نکشد.

خواستگاری برای خود یا دیگران.

عقد ازدواج.

روابط زناشویی در غیر شرمگاه؛ مانند بوسیدن و لمس از روی شهوت.

روابط زناشویی، که همان دخول آلت مردانه در شرمگاه زن است.

***

خلاصه‌ای از اعمال عمره (بر روی جلد یا صفحه آخر نگاشته شود)

غسل کردن

خوشبوکردن.

پوشیدن لباس احرام.

احرام، و آن نیت ورود به مناسک است.

لبیک گفتن.

طواف کعبه.

دو رکعت نماز پشت مقام ابراهیم.

سعی کردن بین صفا و مروه.

تراشیدن یا کوتاه کردن. خداوند بهتر می داند، و درود و سلام برای پیامبرمان محمد باد.

***

فهرست

مختصری در شیوه‌ی ادای حج ۱
دیباچه.....۳
اولا: شرط‌های قبول عبادت ۳
ثانیا: حکم یادگیری چگونگی انجام عمره و احکام آن ٤
سوم: فضیلت عمره ٦
چگونگی انجام عمره ۷
اولاً: احکام میقات‌ها.....۷
دوماً: روش احرام بستن و احکام آن: ۸
سوماً: چگونگی انجام طواف.....۱۱
چهارم: چگونگی انجام سعی ١٤
پنجم: چگونگی تراشیدن سر و کوتاه کردن آن: ١٦
ممنوعات احرام ۱۷
خلاصه‌ای از اعمال عمره (بر روی جلد یا صفحه آخر نگاشته شود) .. ۲۰

***

جمعية خدمة المحتوى
الإسلامي باللغات